

Лекція № 18/19

Тема : Конституційно-правові основи судової системи та органів прокуратури

План:

1. Система судових органів та порядок їх формування (рекомендовано переглянути відео за наступними посиланнями

<https://www.youtube.com/watch?v=wNKL03-MCAI&t=179s>

<https://www.youtube.com/watch?v=149-nBnSIqg>

2. Конституційна юрисдикція (рекомендовано переглянути відео за наступним посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=2WXp6Hjlzu4&t=807s>

3. Конституційно-правовий статус органів прокуратури

Самостійна робота № 8

1. Повноваження Конституційного суду України (ст. 150 КУ)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#n4760>

Література:

2. Конституція України від 28 червня 1996 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#n4760>

3. Закон України «Про Конституційний суд України» 13 липня 2017 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19/conv#n434>

4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/conv#n226>

5. Закон України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

6. О.О. Майданник, Конституційне право України: Навч.посіб. – К: Алерта, 2017. – 380 с. (с. 186 - 195)

1. Система судових органів та порядок їх формування

Судова система — це сукупність всіх судів, об'єднаних відповідно до їх компетенції, завдань і цілей, організації та функціонування, яка будується на принципі територіальності та спеціалізації і ґрунтується на конституційних засадах правосуддя.

Відповідно до статті 1 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом.

Судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур.

Суди України утворюють єдину систему. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами та відповідно до визначених законом процедур судочинства. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються. Особи, які привласнили функції суду, несуть відповідальність, установлену законом. Народ бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

Згідно з статтею 17 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» - судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Найвищим судом у системі судоустрою є Верховний Суд.

Систему судоустрою складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) Верховний Суд.

Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Єдність системи судоустрою забезпечується:

- 1) єдиними засадами організації та діяльності судів;
- 2) єдиним статусом суддів;
- 3) обов'язковістю для всіх судів правил судочинства, визначених законом;
- 4) єдністю судової практики;
- 5) обов'язковістю виконання на території України судових рішень;
- 6) єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності судів;
- 7) фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України;
- 8) вирішенням питань внутрішньої діяльності судів органами суддівського самоврядування.

Суд утворюється і ліквідується законом. Проект закону про утворення чи ліквідацію суду вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Місцезнаходження, територіальна юрисдикція і статус суду визначаються з урахуванням принципів територіальності, спеціалізації та інстанційності.

Підставами для утворення чи ліквідації суду є зміна визначеної Законом системи судоустрою, необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізації видатків державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою.

Утворення суду може відбуватися шляхом створення нового суду або реорганізації (злиття, поділу) судів.

Кількість суддів у суді визначає Державна судова адміністрація України за погодженням з Вищою радою правосуддя з урахуванням судового навантаження та в межах видатків, визначених у Державному бюджеті України на утримання судів та оплату праці суддів.

Максимальна кількість суддів Верховного Суду встановлюється Законом. Суд є юридичною особою, якщо інше не визначено законом.

2. *Конституційна юрисдикція*

Для гарантування верховенства Конституції як Основного Закону держави існує **конституційна юрисдикція (конституційний контроль)**, сутність якої полягає в юридичній перевірці судом законів та інших нормативно-правових актів на відповідність Конституції і визнанні їх у разі неконституційності нечинними.

В Україні конституційний контроль здійснює Конституційний Суд України. Згідно зі ст. 147 Конституції України **Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні**, він вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Основи його статусу визначені Конституцією України.

Конституційний Суд України (далі - Конституційний Суд або Суд) є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України.

Визначення Конституційного Суду України як єдиного органу конституційної юрисдикції означає, що в Україні відсутня система судів конституційної юрисдикції. Зазначене характеризує всі без винятку країни з унітарною формою державного устрою, де прийнято австрійську модель судового конституційного контролю.

Централізованість, організаційна єдність, односуб'єктність конституційної юрисдикції за умов унітарної держави пояснюється змістом і характером функції конституційного контролю, здійснюваної Конституційним Судом України. За Конституцією України об'єктами такого контролю є в першу чергу правові акти вищих органів держави, уповноважених здійснювати нормотворчість, — Верховної Ради України, Президента України і Кабінету Міністрів України. Частина з цих актів має універсальну природу, тобто вони діють у просторі в межах усієї держави.

Діяльність Конституційного Суду України як єдиного органу конституційної юрисдикції держави спрямована на захист конституційних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства Конституції на всій території країни, утвердження України як демократичної, соціальної та правової держави. Результатом діяльності Конституційного Суду є його рішення та висновки, в яких викладені правові позиції з конкретних питань, що виникають у практиці застосування Конституції та законів України.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції та законів України. З цих питань він ухвалює рішення, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскарженими.

Конституційний Суд виносить остаточне рішення у розв'язанні правової проблеми, а його роз'яснення є офіційним тлумаченням закону, яке має найвищу юридичну силу. З точки зору розуміння змісту закону і його роз'яснення, Конституційний Суд, образно кажучи, є істиною в останній інстанції. Даючи тлумачення відповідному положенню закону, він фактично встановлює нову форму регулювання правовідносин. Про юридичну силу рішень Конституційного Суду свідчить і те, що закони, інші нормативно-правові акти, їх окремі положення, які визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення рішення про їх неконституційність.

Рішення Конституційного Суду є також підставою для зміни законів та інших нормативно-правових актів з метою приведення їх у відповідність до Конституції. Отже, виходячи з викладеного, рішення Конституційного Суду мають важливе значення для забезпечення реалізації в Україні принципу верховенства права.

3. Конституційно-правовий статус органів прокуратури

У державному механізмі прокуратура виступає як самостійна державно-правова інституція, яка при реалізації своєї компетенції тісно взаємодіє з усіма гілками влади, особливо з судовою. Відповідно до Конституції України та Закону України «Про прокуратуру» органи прокуратури України становлять єдину централізовану систему, яку очолює Генеральний прокурор України, з підпорядкуванням нижчих за належністю прокурорів вищим за належністю.

Відповідно до статті 1 ЗУ «Про прокуратуру» - прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

На прокуратуру покладаються такі функції:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законодавством;

3) нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;

4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Функції прокуратури України здійснюються виключно прокурорами. Делегування функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається.

Систему прокуратури України становлять:

- 1) Офіс Генерального прокурора;
- 2) обласні прокуратури;
- 3) окружні прокуратури;
- 5) Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

У разі потреби рішенням Генерального прокурора можуть утворюватися спеціалізовані прокуратури на правах структурного підрозділу Офісу Генерального прокурора, на правах обласних прокуратур, на правах підрозділу обласної прокуратури, на правах окружних прокуратур, на правах підрозділу окружної прокуратури.

Єдність системи прокуратури України забезпечується:

- 1) єдиними засадами організації та діяльності прокуратури;
- 2) єдиним статусом прокурорів;
- 3) єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності прокурорів;
- 4) фінансуванням прокуратури виключно з Державного бюджету України;
- 5) вирішенням питань внутрішньої діяльності прокуратури органами прокурорського самоврядування.